

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-136>

УДК 631.95:651:631.11

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

ORGANIZATION OF ACCOUNTING FOR ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY OF AGRICULTURAL SECTOR ENTITIES

Польова Олена Леонідівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнесу та сфери обслуговування,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

Манеляк Ілля Володимирович

аспірант,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-6927-0483>

Polova Olena, Manelyak Ilya
Vinnytsia National Agrarian University

У статті розглянуто необхідність виділення обліку екологічної відповідальності як окремої складової системи обліку аграрного підприємства. Доведено, що традиційний бухгалтерський облік, де екологічні витрати «розмиті» серед загальновиробничих, не дозволяє адекватно оцінити їхній обсяг та ефективність. Встановлено, що окремий облік забезпечує прозорість, дозволяє точно калькулювати собівартість продукції з урахуванням екологічного фактору та перетворює екологічну відповідальність на конкретний об'єкт управління. Охарактеризовано, що цей підхід дає змогу формувати бюджети природоохоронних заходів, аналізувати ефективність «зелених» інвестицій та оцінювати екологічні ризики. Доведено, що, незважаючи на проблеми стандартизації, облік екологічної відповідальності є ключовим чинником забезпечення довгострокової стійкості та конкурентоспроможності аграрного бізнесу.

Ключові слова: управлінський облік, екологічний облік, екологічна відповідальність, об'єкт екологічного обліку, екологічна діяльність, аграрна сфера.

The article considers the need to allocate accounting for environmental responsibility as a separate component of the accounting system of an agricultural enterprise. The environmental component is no longer just an expense element, but is transformed into a strategic asset that allows you to assess threats to future activities (for example, depletion of soil fertility), justify the transition to more resource-efficient and competitive business models (such as precision agriculture or organic production), and also form the added value of the brand as an environmentally responsible manufacturer. It is proven that traditional accounting, where environmental costs do not clearly find their place among general production costs, does not allow for an adequate assessment of their volume and efficiency. It is customary to include environmental costs, environmental income and environmental obligations as objects of environmental accounting of agricultural sector entities. It has been established that separate accounting provides transparency, allows you to accurately calculate the cost of production taking into account the environmental factor and turns environmental responsibility into a specific management object. It is characterized that this approach allows to form budgets of environmental protection measures, to analyze the effectiveness of "green" investments and to assess environmental risks. It is proved that, despite the problems of standardization, accounting for environmental responsibility is a key factor in ensuring the long-term sustainability and competitiveness of agricultural business. Accounting for environmental responsibility is the process of recognizing, assessing and reflecting in the accounting of all specific objects (costs, income, obligations) through which this responsibility is manifested. The system of accounting for environmental responsibility in the agricultural sector serves as a key tool for transforming traditional agriculture into sustainable, as it translates environmental risks and benefits into financial indicators. This provides management with an objective basis for making strategic management decisions.

Keywords: management accounting, environmental accounting, environmental responsibility, object of environmental accounting, environmental activity, agricultural sector.

Постановка проблеми. Актуальність теми організації обліку екологічної відповідальності суб'єктів аграрного сектору зумовлена посиленням глобальних екологічних викликів та гострою необхідністю переходу вітчизняного агровиробництва на принципи сталого розвитку. Інтенсивне сільське господарство, орієнтоване на максимізацію врожаю, призвело до системної деградації природних ресурсів: зменшення родючості ґрунтів, забруднення водних джерел нітрами та пестицидами, зниження біорізноманіття. Це не лише загрожує продовольчій безпеці країни в довгостроковій перспективі, але й обмежує доступ аграріїв до міжнародних ринків, де дедалі жорсткішими стають вимоги щодо екологічного сліду продукції. Впровадження «зелених» стандартів ЄС в рамках інтеграційних процесів вимагає від українських підприємств прозорості та підзвітності у питаннях впливу на довкілля. Однак, основним бар'єром для формування ефективної екологічної політики залишається відсутність чіткої та систематизованої обліково-аналітичної системи. Існуюча бухгалтерська практика фрагментарно відображає екологічні витрати та зобов'язання, що робить неможливим їх повноцінний моніторинг, контроль і аналіз ефективності. Тому розробка науково обґрунтованого механізму обліку, який би інтегрував екологічні аспекти в управлінську структуру підприємства, стає ключовим завданням для забезпечення як економічної стійкості аграрного бізнесу, так і відновлення екологічного балансу аграрних територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теоретичного обґрунтування екологічної діяльності, відображення екологічних витрат, а також інтеграції екологічного обліку в систему управління підприємством знайшли широке висвітлення в працях низки вітчизняних учених. Серед них – Беренда Н. І., Остапенко Н. В. [1], Голик В. Р. [2], Гриценко О. І. [3], Демко І. І. [4], Замула І. В., Шигун М. М. [5], Прокопишин О. С., Гнатишин Л. Б. [7], Сахно Л. А. [8], Свиноус І. В., Слободенюк О. І., Присяжнюк Н. М., Гаврик О. Ю., Соколовський В. О. [9], Сорока Л. С. [10], які здійснили суттєвий внесок у розвиток цієї галузі знань.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування сутності поняття «екологічна відповідальність» та необхідності ведення екологічного обліку у системі управління суб'єктами аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Виділення обліку екологічної відповідальності в окрему

складову загальної системи обліку аграрного підприємства є не бажанням, а об'єктивною необхідністю, зумовленою низкою критично важливих причин. В традиційному бухгалтерському обліку екологічні витрати «розмиті» серед загальновиробничих, адміністративних чи інших витрат. Наприклад, витрати на утилізацію тару з-під пестицидів, платежі за забруднення або амортизація очисних споруд не виділяються окремо, що робить неможливим оцінити їх реальний обсяг та ефективність. Окремий облік дозволяє сконцентрувати всю інформацію про екологічні активи, зобов'язання, витрати та доходи в одному інформаційному полі. Це забезпечує прозорість, дозволяє проводити глибинний аналіз структури витрат і точно калькулювати собівартість продукції з урахуванням екологічного фактору.

Виділення окремої складової перетворює екологічну відповідальність з абстрактної концепції на конкретний об'єкт управління, що дозволяє менеджерам формувати бюджети на природоохоронні заходи, здійснювати моніторинг відхилень фактичних екологічних витрат від запланованих, проводити аналіз інвестицій в «зелені» технології, які дають найбільший екологічний та економічний ефект.

Екологічна складова перестає бути лише витратною статтею, а стає стратегічним активом. Такий облік дозволяє:

- оцінити екологічні ризики, що загрожують майбутній діяльності (наприклад, виснаження родючості ґрунтів).
- обґрунтувати перехід на більш ресурсоефективні та конкурентоспроможні моделі ведення господарства (точне землеробство, органічне виробництво).
- формувати додаткову вартість бренду як екологічно відповідального виробника.

Отже, виділення обліку екологічної відповідальності в окрему підсистему – це не формальність, а ключовий крок для трансформації аграрного підприємства. Воно перетворюється з пасивного платника екоподатків на активного менеджера власних взаємин з навколишнім середовищем, що забезпечує йому довгострокову стійкість, конкурентоспроможність та відповідність вимогам сучасного світу.

Науковці по-різному визначають терміни «екологічний облік», «бухгалтерський екологічний облік», «обліку екологічної відповідальності». Неузгодженість у трактуванні даних термінів науковцями у всьому світі створює перешкоди для інституціоналізації екологіч-

ного обліку як повноцінного напрямку бухгалтерського обліку та загрожує цілісності його організаційних засад.

Термін «екологічний облік» відсутній в українському законодавстві, що видно з головного документу галузі – Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», де закріплені лише визначення бухгалтерського обліку загалом та його складових частин [6]. Аналіз світових ініціатив з інтеграції екологічного фактора в облікову систему підприємств, проведений Н. І. Берендою та Н. В. Остапенко, показує, що вченими ці праці були систематизовані в рамках єдиного наукового напрямку – екологічного обліку (Environmental Accounting) [1]. Як інструмент сталого розвитку, ключовою функцією екологічного обліку є забезпечення об'єктивної оцінки стану навколишнього середовища, відстеження його змін та аналізу взаємодії господарської діяльності з природними системами. До сфери його охоплення також належать витрати на природоохоронні заходи, включаючи профілактику забруднення, власне охорону природи та відшкодування екологічної шкоди. На думку І. В. Замули та М. М. Шигун, екологічний облік є спеціалізованим сегментом бухгалтерського обліку та визначає його як систему, що охоплює збір, реєстрацію та узагальнення даних для ідентифікації, оцінки, планування, прогнозування, контролю та аналізу екологічних витрат і зобов'язань [5].

Проаналізувавши наукову літературу, можна стверджувати, що більшість вчених вважають, що екологічний облік – це система моніторингу впливу підприємства на довкілля, що через аналіз даних забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень, сталий розвиток і виконання екологічних норм [1; 2; 3; 4; 7; 8].

Поряд із концепцією екологічного обліку в науковому дискурсі сформувався поняття обліку екологічної діяльності (відповідальності), що має пряме відношення до суб'єктів аграрного виробництва, оскільки їх діяльність безпосередньо впливає на стан природних ресурсів.

Як зазначають Прокопишин О. С. та Гнатишин Л. Б. облік екологічної діяльності може проводитись лише в межах фінансового обліку, забезпечуючи користувачів виключно інформацією про доходи і витрати такої діяльності. [7]. Однак такий підхід є надто вузьким і не відображає повного впливу підприємства на навколишнє середовище, зокрема екологічних активів і зобов'язань.

Зосередження виключно на фінансових аспектах екологічної діяльності – на доходах та витратах – вузький підхід, який не відображає повного впливу підприємства на навколишнє середовище, зокрема екологічних активів і зобов'язань. Фінансовий облік ігнорує важливі нефінансові показники, такі як обсяги споживання природних ресурсів, рівень забруднення або втрату біорізноманіття, які безпосередньо формують екологічний слід підприємства. Крім того, поза увагою залишаються довгострокові екологічні зобов'язання (наприклад, майбутні витрати на рекультивацию земель) та потенційні екологічні активи (як-от інвестиції в зелені технології, що створюють майбутні економічні вигоди). В результаті, забезпечуючи лише фрагментарну інформацію, така система обліку не може служити надійною основою для стратегічного управління сталим розвитком і оцінки справжньої екологічної відповідальності бізнесу.

Система екологічного обліку формується в рамках фінансової та управлінської облікових систем підприємства. Про це свідчить виділення в науковій літературі чотирьох ключових напрямів її розвитку: фінансовий облік, управлінський облік (зокрема, облік виробничих витрат), облік потоку основних засобів та екологічна звітність. Комплексна інформація, отримана за цими напрямками, надає керівництву можливість приймати обґрунтовані рішення, спрямовані не лише на максимізацію прибутку, але й на підвищення екологічної ефективності діяльності компанії.

Погоджуємось із науковцями, що система обліку екологічної діяльності підприємства повинна включати три основні складові:

- облік екологічних витрат та доходів;
- облік екологічних зобов'язань;
- звітність про природоохоронну діяльність [4].

Облік екологічної діяльності – це, по суті, традиційний бухгалтерський облік, але для статей, які безпосередньо пов'язані з екологією та дає відповідь на питання «Скільки ми витратили на екологію?». Відповідно облік екологічної відповідальності – це ширша концепція управлінського обліку та контролінгу. Він дає відповідь на питання «Який повний вплив наша діяльність має на довкілля, і яку відповідальність ми за це несеємо?».

В аграрному секторі, де бізнес безпосередньо залежить від стану природних ресурсів (ґрунту, води), саме цей підхід є ключовим для сталого розвитку. Головна відмінність між

обліком екологічної діяльності та обліком екологічної відповідальності в аграрному секторі полягає в тому, що облік екологічної діяльності лише фіксує фізичні обсяги впливу на довкілля (скільки використано ресурсів), тоді як облік екологічної відповідальності переводить цей вплив у фінансові та управлінські категорії, оцінюючи ризики, зобов'язання та стратегічні можливості для прийняття рішень (таблиця 1).

Отже, облік екологічної відповідальності суб'єктів аграрного сектору – це спеціалізована система збору, реєстрації, обробки та узагальнення інформації про екологічні аспекти діяльності аграрного підприємства, спрямована на вимірювання, оцінку та контроль його впливу на навколишнє середовище. Ця система є ключовим інструментом внутрішнього управління, яка забезпечує визначення, класифікацію та аналіз усіх видів екологічних витрат (на запобігання забрудненню, утилізацію відходів, екологічні платежі), оцінку екологічних зобов'язань і ризиків, а також моніторинг ефективності природоохоронних заходів. Її основним завданням є формування достовірної та повної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських

рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на довкілля, раціональне використання природних ресурсів (ґрунтів, води), дотримання екологічного законодавства та підвищення загальної стійкості агробізнесу в контексті сталого розвитку. По суті, це інтеграція екологічної складової в традиційну фінансово-господарську систему обліку підприємства, що перетворює її на стратегічний інструмент відповідального ведення бізнесу.

Визначення екологічного обліку часто помилково ототожнюють його об'єкт із природоохоронною діяльністю. Для підприємств доречнішим є термін «екологічна діяльність». Екологічний облік – це бухгалтерський облік, адаптований під специфіку екологічних об'єктів. Сорокою Л. С. виділено три групи об'єктів екологічного обліку: 1) активи (природно-ресурсний потенціал, генетично модифіковані організми, відходи виробництва, активи природоохоронного призначення); 2) пасиви (екологічні зобов'язання); 3) процеси (екологічні доходи, екологічні витрати та фінансові результати від екологічної діяльності суб'єкта господарювання) [12].

У системі бухгалтерського обліку та звітності всі види господарської діяльності,

Таблиця 1

Відмінності між обліком екологічної діяльності та обліком екологічної відповідальності в аграрному секторі

Критерій порівняння	Облік екологічної діяльності	Облік екологічної відповідальності
Основна мета	Фіксація та контроль прямих витрат на екологічні заходи.	Оцінка повної відповідальності підприємства перед суспільством за його вплив на довкілля.
Об'єкт обліку	Окремі екологічні операції: витрати на охорону та відтворення природних ресурсів.	Всі види діяльності підприємства, що мають екологічні наслідки, включаючи збитки та ризики.
Масштаб	Внутрішньогосподарський. Зосереджений на операціях самого підприємства.	Соціально-екологічний. Враховує зовнішній вплив на екосистеми та суспільство.
Характер інформації	Переважно кількісна, фінансова (грошова оцінка витрат).	Кількісна та якісна, включає фінансові, натуральні та описові показники.
Орієнтація у часі	Скоріше реактивна: облік фактів уже проведених заходів.	Скоріше проактивна: спрямована на майбутнє, оцінка ризиків та довгострокових наслідків.
Аграрний сектор	Витрати на органічні добрива та біопрепарати. Витрати на утилізацію відходів від пестицидів. Амортизація обладнання для очищення стічних вод.	Оцінка втрати родючості ґрунтів (деградація) через інтенсивне землеробство. Облік зниження біорізноманіття на угіддях. Оцінка збитку від забруднення водою мінеральними добривами (евтрофікація). Наслідки для здоров'я працівників від використання хімікатів.

Джерело: авторська розробка

включно з екологічною, репрезентуються через специфічні показники витрат і доходів, а також принципи їх обліку та визнання. Науковці пропонують виділяти в складі об'єктів екологічного обліку дві групи: об'єкти бухгалтерського обліку, пов'язані з екологічною діяльністю; об'єкти антропогенні екологічні фактори [9]. У свою чергу об'єкти бухгалтерського обліку, пов'язані з екологічною діяльністю, можна розділяти на групи, що відображають традиційне уявлення про двоїстий характер наданої інформації про об'єкти бухгалтерського обліку.

Нормативне забезпечення є ключовим питанням для розвитку екологічного обліку на сільськогосподарських підприємствах України. Аналіз чинних положень (стандартів) бухгалтерського обліку засвідчує їхню недостатню адаптованість до цієї сфери. Зокрема:

- П(С)БО 16 «Витрати» не містить визначення екологічних витрат. Для усунення цього недоліку пропонується доповнити пункт 6 стандарту абзацем, що розкриватиме сутність, класифікацію, порядок визнання та відображення таких витрат.

- П(С)БО 15 «Дохід» не передбачає виділення екологічних доходів (наприклад, від повторного використання відходів). В зв'язку з цим доцільно внести до пункту 5 відповідні уточнення щодо визнання таких доходів.

- П(С)БО 11 «Зобов'язання» містить лише загальне визначення, не враховуючи специфіки екологічних зобов'язань. Вважаємо за необхідне доповнити стандарт характеристикою умов виникнення таких зобов'язань на підприємствах. Таким чином, вдосконалення національних стандартів бухгалтерського обліку шляхом включення екологічної складової є необхідною умовою для ефективного ведення екологічного обліку.

Розглянемо основні складові системи організації екологічного обліку на підприємстві, які найчастіше використовуються управлінськими органами підприємства (рис. 1).

Екологічна відповідальність підприємства – це базова, комплексна концепція, яка охоплює об'єкти обліку (доходи, витрати, зобов'язання), тобто підприємства повинні у цілому діяти відповідально перед довкіллям, усвідомлюючи наслідки своєї діяльності. Відповідно облік екологічної відповідальності – це і є процес визнання, оцінки та відображення в обліку всіх конкретних об'єктів (витрат, доходів, зобов'язань), через які ця відповідальність проявляється. Контроль екологічної відповідальності життєво важливий для функ-

ціонування підприємства. Він включає моніторинг впливу на довкілля, запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки людей та формування екологічної звітності. Результати екологічного контролю слугують основою для подальших дій. Вони можуть призвести до застосування санкцій у разі виявлених порушень або стати відправною точкою для вдосконалення виробництва, оновлення екологічної стратегії та планування заходів для зменшення шкідливого впливу на довкілля.

Отже, питання організації обліку та контролю екологічної відповідальності підприємств є досить складним і багатоаспектним. Ця складність зумовлена цілим рядом факторів, які створюють серйозні перешкоди для її ефективного впровадження та стабільної практичної реалізації. Проте, незважаючи на ці труднощі, важливо усвідомлювати, що екологічна відповідальність виконує стратегічно важливу функцію. Вона є фундаментальною складовою концепції сталого розвитку підприємства та виступає ключовим критерієм у його взаєминах із суспільством та державними інституціями.

Окрім стратегічної функції – облік екологічної відповідальності в аграрній сфері виконує наступні ключові функції:

- оціночно-аналітична: визначає та кількісно оцінює екологічні ризики та зобов'язання господарства (наприклад, фінансові наслідки виснаження родючості ґрунтів, забруднення водних ресурсів або втрати біорізноманіття);

- управлінська: забезпечує менеджмент об'єктивною інформацією для прийняття стратегічних рішень щодо переходу на ресурсо- та енергоощадні технології (точне землеробство, органічне виробництво), що підвищує ефективність і конкурентоспроможність;

- контрольна: дозволяє моніторити виконання внутрішніх екологічних стандартів, законодавчих вимог та добровільних зобов'язань, запобігаючи порушенням і пов'язаним з ними витратам;

- комунікаційна (функція звітності): формує довіру серед інвесторів, споживачів та громади через прозору звітність, демонструючи екологічну відповідальність і формуючи додаткову вартість бренду;

- стимулююча (мотиваційна): створює фінансові та репутаційні стимули для екологічно орієнтованого ведення господарства, перетворюючи сталий розвиток з витрат у стратегічний актив.

Зміст екологічної відповідальності охоплює широкий спектр обов'язків: від безумовного

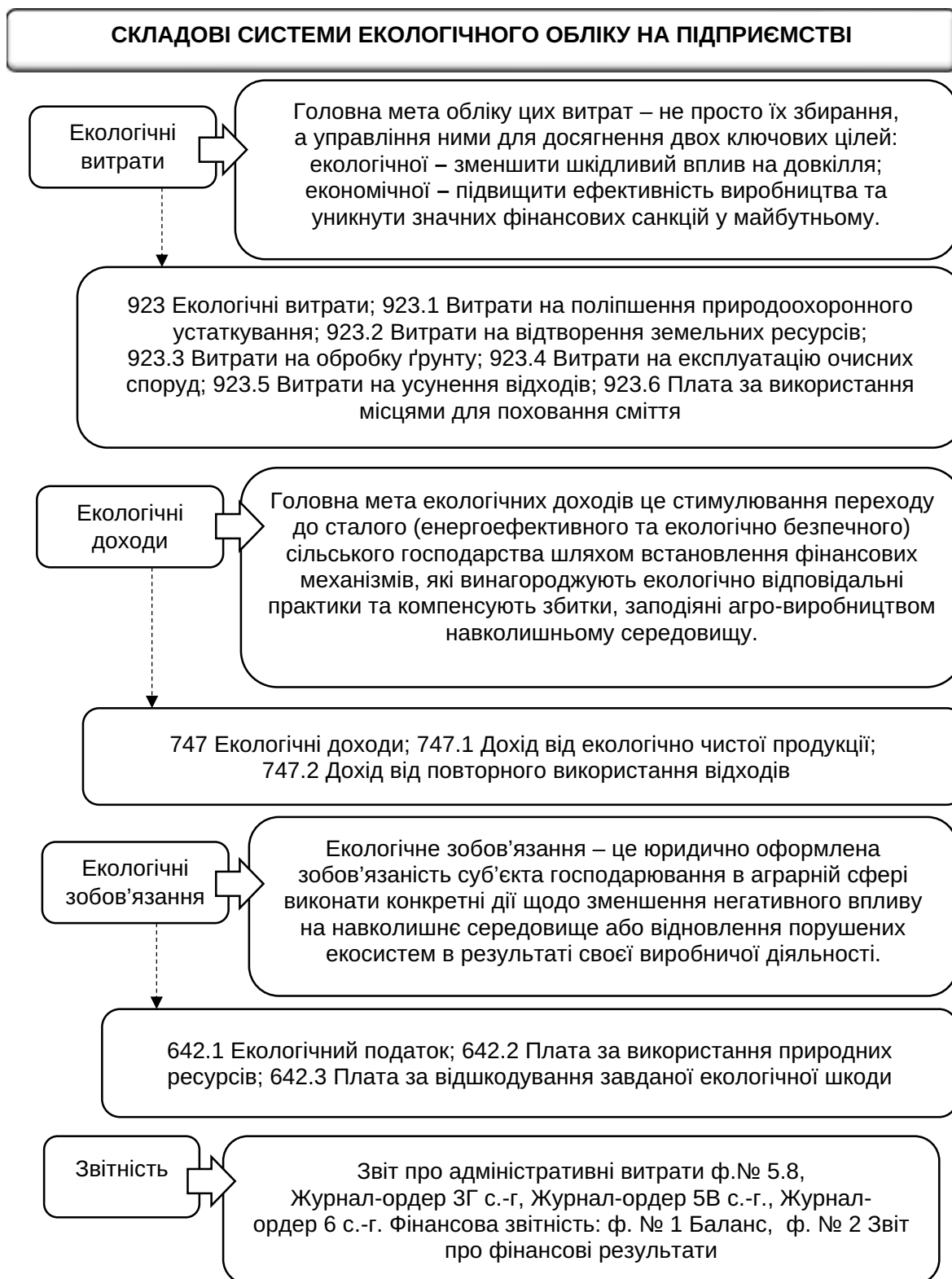

Рис. 1. Об'єкти екологічного обліку суб'єктів аграрного сектору

Джерело: авторська розробка

дотримання вимог екологічного законодавства та комплексної оцінки впливу господарської діяльності на довкілля до оперативного усунення виявлених порушень природоохорон-

них норм. Крім того, її невід'ємною частиною є забезпечення прозорості та достовірності фінансової звітності, яка має відображати всі витрати, спрямовані на охорону навко-

лишнього середовища та ліквідацію шкоди, заподіяної забрудненням. Саме тому успішне вирішення цієї задачі – створення ефективної системи обліку та контролю – є комплексним викликом. Його реалізація вимагає скоординованих та послідовних зусиль, що поєднують в собі вдосконалення законодавчої бази, розробку чітких методологічних підходів до виміру екологічних показників та формування ефективних механізмів внутрішнього корпоративного управління.

Висновки. Отже, впровадження системи обліку екологічної відповідальності на об'єктах аграрної сфери є стратегічним інструментом переходу від традиційного господарювання до сталого розвитку. Він дозволяє перевести екологічні ризики та переваги у конкретні фінансові категорії, завдяки чому керівництво підприємства отримує об'єктивну основу для прийняття ключових управлінських рішень. Це впливає на обґрунтування

інвестицій у ресурсозберігаючі технології, оптимізацію витрат на основі повної собівартості продукції, що включає «екологічну складову», формування лояльності споживачів та інвесторів через прозору екологічну звітність, а також на ефективне планування та мінімізацію фінансових наслідків від екологічних порушень.

Однак на практиці його впровадженню заважають проблеми, пов'язані з відсутністю стандартизованих методологій, складнощами у грошовій оцінці екологічного впливу та необхідністю суттєвих інвестицій у кваліфіковані кадри та програмне забезпечення. Таким чином, облік екологічної відповідальності перетворюється з витратного елементу на ключовий чинник підвищення довгострокової конкурентоспроможності та фінансової стійкості аграрного бізнесу, подолання вищезгаданих бар'єрів є запорукою його успішної реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беренда Н. І., Остапенко Н. В. Розвиток екологічного обліку в Україні з врахування світового досвіду. Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку фінансової системи України : кол. монографія. Умань : Візаві, 2013. Ч. 2. С. 205–214.
2. Голик В. Р. Управлінський екологічний облік як складова управління підприємством. *Економічний форум*. 2018. № 3. С. 240–243.
3. Гриценко О. І. Екологічний облік: визначення перспектив та основних засад упровадження. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 678–683.
4. Демко І.І. Екологічний облік як інструмент ефективної діяльності підприємства. URL: <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/02/Formation-of-ideas-about-the-position-and-role-of-science.pdf#page=17> (дата звернення: 15.08.2025).
5. Замула І. В., Шигун М. М. Аналітична модель бухгалтерського обліку екологічної діяльності. Вісник національного університету «Львівська політехніка». *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. Відп. ред. д.е.н., проф. Кузьмін О. Є. 2015. № 647. С. 337–343.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 18.09.2025).
7. Прокопишин О. С., Гнатишин Л. Б. Моделювання бухгалтерського відображення екологічної діяльності в системі обліку сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Економіка. 2016. Т. 275. Вип. 263. С. 78–83.
8. Сахно Л. А. Екологічний облік і аудит в реформуванні традиційної системи обліку на підприємстві. *Облік і фінанси АПК*. 2015. № 1. С. 89–92.
9. Свиноус І. В., Слободенюк О. І., Присяжнюк, Н. М., Гаврик О. Ю., Соколовський В. О. Теоретичні засади розвитку екологічного обліку. *Агросвіт*. 2021. № 15. С. 20–28.
10. Сорока Л. С. Розвиток екологічного обліку в контексті економічної безпеки. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 4. С. 287–293.

REFERENCES:

1. Berenda N. I., Ostapenko N. V. (2013). Rozvytok ekolohichnoho obliku v Ukraini z vrakhuvannia svitovoho dosvidu [Development of environmental accounting in Ukraine taking into account world experience]. *Teoretychni ta praktychni aspekty stiiokoho rozvytku finansovoi systemy Ukrainy – Theoretical and practical aspects of sustainable development of the financial system of Ukraine: kol. monohrafiia*. Uman: Vizavi. Ch. 2, pp. 205–214. (in Ukrainian)

2. Holyk V. R. (2018). Upravlinskyi ekolohichnyi oblik yak skladova upravlinnia pidpriemstvom [Management environmental accounting as a component of enterprise management]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, vol. 3, pp. 240–243.
3. Hrytsenko O. I. (2016) Ekolohichnyi oblik: vyznachennia perspektyv ta osnovnykh zasad uprovozhennia [Environmental accounting: determining prospects and basic principles of implementation]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, vol. 2, pp. 678–683.
4. Demko I. I. Ekolohichnyi oblik yak instrument efektyvnoi diialnosti pidpriemstva [Environmental accounting as a tool for effective enterprise activity]. Available at: <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/02/Formation-of-ideas-about-the-position-and-role-of-science.pdf#page=17> (accessed: 15.08.2025).
5. Zamula I. V., Shigun M. M. (2015). Analitichna model bukhhalterskoho obliku ekolohichnoi diialnosti. [Analytical model of accounting for environmental activities]. *Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Problems of Development*. Deputy Editor-in-Chief, Doctor of Economics, Prof. Kuzmin O. E. vol. 647, pp. 337–343.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1999). On accounting and financial reporting in Ukraine (Law of Ukraine No. 996-XIV, July 16). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed: 18.09.2025) [in Ukrainian]
7. Prokopyshyn O. S., Hnatyshyn L. B. (2016) Modeliuvannia bukhhalterskoho vidobrazhennia ekolohichnoi diialnosti v systemi obliku silskohospodarskykh pidpriemstv [Modeling of accounting reflection of environmental activity in the accounting system of agricultural enterprises]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia". Serii : Ekonomika.- Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the "Kyiv-Mohyla Academy" complex. Series: Economics*. Vol. 275, Issue 263. P. 78–83.
8. Sakhno L. A. (2015). Ekolohichnyi oblik i audyt v reformuvanni tradytsiinoi systemy obliku na pidpriemstvi [Environmental accounting and audit in reforming the traditional accounting system at the enterprise]. *Oblik i finansy APK - Accounting and Finance of the Agricultural Industry*, vol. 1, pp. 89–92.
9. Svynous I. V., Slobodeniuk O. I., Prysiazhniuk, N. M., Havryk O. Yu., Sokolovskyi V. O. (2021). Teoretychni zasady rozvytku ekolohichnoho obliku [Theoretical foundations of the development of ecological accounting]. *Ahrosvit – Agrosvit*, vol. 15, pp. 20–28.
10. Soroka L. S. (2014). Rozvytok ekolohichnoho obliku v konteksti ekonomichnoi bezpeky [Development of environmental accounting in the context of economic security]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Collection of scientific works of the Tavria State Agrotechnological University (economic sciences)*, vol. 4, pp. 287–293.